

О. Б. Комарницький

НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСТВА ВІННИЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ У 1930-х рр.

У статті аналізується навчальна діяльність студентів Вінницького інституту соціального виховання (педагогічного, учительського інститутів). З'ясовано особливості політичного навчання, показано успішність студентів, їх участь у виробничих практиках тощо.

Ключові слова: студент, інститут, навчання, практика, випуск.

На сьогодні маловивченим залишається історичне минуле Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Найменше досліджені 30-ті рр. минулого століття. У декількох наших публікаціях ми дослідили окремі аспекти діяльності студентської молоді вишу [1; 2; 3].

Вищий педагогічний навчальний заклад (інститут соціального виховання) у Вінниці було створено у серпні 1930 р. на базі місцевого педагогічного технікуму [4], метою якого стала підготовка вчителів для семирічних трудових шкіл [5, с.257]. У 1933 р. заклад реорганізували у педагогічний інститут, а 1 вересня 1935 р. – в державний учительський [6]. Щоправда, тогочасні газетні матеріали, архівні документи дають зрозуміти, що педагогічний інститут функціонував і в наступні роки, у складі якого як автономний заклад працював учительський інститут. Перший з них готував вчителів 8-10 класів середньої школи. Випускники учительського інституту могли працювати у 5-7 класах неповної середньої школи [7].

Мета нашого повідомлення – на основі наявних джерел простежити навчальну діяльність студентів цих навчальних закладів.

В умовах радянської тоталітарної держави у навчальній роботі кожного педагогічного вишу пріоритет надавався політичному навчанню, яке мало забезпечити «ідейне виховання кожного комсомольця, комуніста, студента» [8, спр.25, арк.16]. У навчальних планів передбачалися політгодини, на яких студентів «широко ознайомлювали» із рішеннями партійних зборів, пленумів ЦК КП(б) У, конгресів Комінтерну тощо. Їхня присутність на навчанні була обов'язковою [8, спр.24, арк.20зв., 42], [8, спр.4, арк.15зв., 30].

Політнавчання проводились і в інших формах. Зокрема, комсомольський осередок організував роботу політичних шкіл. У 1935 р. функціонувало 10 таких шкіл, у яких навчалось 199 комсомольців [8, спр.27, арк.14], [9, спр.412, арк.1]. Цікаво, що комуніст Поплавський, виступаючи 22 березня 1936 р. на засіданні партійного комітету, звернув увагу на те, що комсомольські політшколи працюють краще ніж партійні школи [8, спр.31, арк.9зв.]. Щоправда, в одному зі звітів за 1935 р. зазначалося, що «КСМ [комсомольська] політшкола працює регулярно, але якість роботи не задовільна. Парторганізація не забезпечила допомоги керівникам цих шкіл і не проводила систематичної перевірки роботи шкіл... Протягом 2-го семестру [1934-1935 навчального року

(н.р.) політгодини систематично не переводились...» [10, спр.493, арк.9], [10, спр.603, арк.12].

Проводились також політбої [8, спр.5, арк.17], [8, спр.4, арк.14], [8, спр.2, арк.31], «академічні походи» [8, спр.4, арк.35зв.-36], працювали гуртки більшовизму та ленінізму [8, спр.8, арк.28].

Крім того, відповідно до навчальної програми студенти вивчали політичну економію, ленінізм, діалектичний матеріалізм, історичний матеріалізм [10, спр.951, арк.26]. З 7 лютого 1939 р. після опублікування «Короткого курсу історії ВКП(б)», вводилася єдина навчальна дисципліна – основи марксизму-ленінізму, на вивчення якої відводилося 90 лекційних годин [10, спр.951, арк.1, 8]. Для студентів проводили консультації, у кабінеті марксизму-ленінізму організували виставку з історії партії, провели екскурсію в історичний музей на виставку, присвячену історії ВКП(б). Для кращих студентів організували поїздку в музеї ім. В.І. Леніна у Києві та Москві [10, спр.951, арк.26, 27]. В інституті жорстко контролювалася успішність студентів з цього предмету. Відомо, що у першому семестрі 1939-1940 н.р. якісний показник на I курсі мовно-літературного факультету склав 68%, історичному – 68,9%, фізико-математичному – 56%. На II курсі студенти складали іспит, серед яких 275 осіб оцінки «відмінно» і «добре» одержали 150 (54,6% від загальної кількості) [10, спр.951, арк.4].

Особлива увага у закладі приділялася успішності студентів-комуністів і комсомольців. Неодноразово на засіданнях партійного комітету піднімалося питання про те, що вони мали стати зразком у навчальній роботі [8, спр.4, арк.15], [8, спр.31, арк.6зв.-7]. Архівні джерела доводять, що дійсно комуністи і комсомольці переважно були лідерами у навчанні. Так, у 1933-1934 н.р. на «дуже добре» навчалися 12,5% членів партії, «добре» – 34,3%, «задовільно» – 45,6%, «незадовільно» – 0%, не атестовано – 7,6% [8, спр.21, арк.2]. У наступному році становище суттєво не змінилося. Зокрема, на 1 червня 1936 р. на «відмінно» навчальну програму засвоїли 17,7% студентів-комуністів, «добре» – 35,5%, «задовільно» – 44,8%, «незадовільно» – 2,20% [8, спр.31, арк.16]. Студентів-комуністів, які відставали у навчальній діяльності, заслуховували на партійних зборах. Наприклад, 26 квітня 1936 р. учасники засідання розглянули статтю «Незаконні поблажки студентам-комуністам», опубліковану у газеті «Правда» 2 квітня того року. Перед присутніми виступили комуністи Лисов, Сугак, Мірочник, Гоша, Грищенко, Білінська, які розповіли про причини свого відставання у навчанні. У резолюційній частині констатовалося, що неуспішність окремих комуністів є результатом нерозуміння «авангардної ролі» комуніста у вищій і частково перевантаженості громадською роботою [8, спр.32, арк.25-28].

Досить високою була успішність і студентів-комсомольців. Наприклад, у 1936 р. на історичному факультеті на «відмінно» навчалася 20,2% комсомольців, «добре» – 39,9%, «задовільно» – 36,9%, «незадовільно» – 3%, мовному – відповідно 22,2%, 29,9%, 47%, 1,9%, фізико-математичному – 13,2%, 30%, 55,1%, 1,7% [8, спр.35,

арк.15]. Щоправда, і тут спостерігалися певні недоліки. 20 березня 1935 р. загальні партійно-комсомольські збори констатували «неглибоке засвоєння» деякими студентами навчальної програми, не достатню підготовку до занять тощо [8, спр.25, арк.15].

Що стосується загальної успішності по інституту, то у 1934 р. на літній екзаменаційній сесії оцінки «дуже добре» отримали 5,6% студентів, «добре» – 34,4%, «задовільно» – 50,6%, «незадовільно» – 1,4%, не атестували 6,8% студентів [8, спр.21, арк.2], у 1935 р. – відповідно 10,3%, 32,3%, 49,1%, 5,6%, 2,7% [10, спр.603, арк.9].

У наступні роки успішність молоді дещо покращилася. Так, у березні 1936 р. директор інституту інформував, що на «дуже добре» навчалось 15,5% студентів, у т.ч. на історичному факультеті – 20,2%, мовно-літературному – 13,7%, фізико-математичному – 12,6%, «добре» – відповідно 32,8%, 34,5%, 31,1%, 29,2%, «задовільно» – 44,8%, 40,5%, 47,2%, 48,4%, «незадовільно» – 6,9%, 5,8%, 8,0%, 9,8% [8, спр.31, арк.35]. У 1938-1939 н.р. літню сесію на «відмінно» склали 31,5% студентів, «добре» – 33,2%, «задовільно» – 34,7%, «незадовільно» – 0,6% [10, спр.951, арк.7]. Крашцим студентам виплачувалися персональні стипендії. Наприклад, у 1936-1937 н.р. обликонком для студентів учительського та медичного інституту встановив по одній стипендії імені Максима Горького, розмір яких становив 250 крб. [11].

Інформація про хід екзаменаційних сесій регулярно публікувалася у пресі. Зокрема, у червні 1935 р. у газеті «Більшовицька правда» йшлося про те, що 19,2% третьокурників засвоїли світову літературу на «відмінно», 42,8% – на «добре». Студенти IV курсу мали ще кращі показники – відповідно 23,1% і 61,5% [12]. Тоді ж староста IV курсу історичного факультету П. Іванюк інформував, що 20% його однокурсників склали екзамен на «відмінно», 45% – «добре», 35% – «задовільно» [13]. Кореспондент Ж. Дубер у своїй замітці передав атмосферу літньої екзаменаційної сесії 1934-1935 н.р.: «Аудиторії. Повно людей. А так тихо, наче кімнати порожні. По кутках купки студентів. Розмовляють пошепки. Тихо скрипить крейда по чорних дошках. Це ударники навчання допомагають слабшим студентам. Це товариш у товариша перевіряв засвоєння сесійного матеріалу... Завтра сесії. Сонце стоїть високо і гарячі струмени повітря вливаються у вікна, полонять стомлені голови... Студенти здають останні заліки. Всі трішки стурбовані. Рояться думки, сумніви в оцінках: «два чи три», «чотири чи три». Кожен студент турбується не лише за себе, а й за товариша, якому допомагав, за цілий колектив... За столом перед комісією остання трійка студентів. Гучні оплески, галас, сміх. З стомленими, але радісними, обличчями виходить з аудиторії сесійна комісія з букетами в руках. Ці квіти – символ взаємної пошани і любові». Крім того, дописувач розповів і про зустріч молоді із секретарем Вінницького обкому КП(б)У Чернявським, який цікавився «як живеться студентам, які створено умови під час сесії» [14]. Професор Вінницького педінституту О.М. Кобилева, порівнюючи київських і вінницьких студентів, надавала перевагу останнім. Вона зазначила, що він-

ничани їй імпонували своїм надзвичайно серйозним і вдумливим ставленням до навчання, глибоким бажанням оволодіти максимумом знань. З ініціативи самих студентів на II курсі організували математичний гурток, який мав на меті поглибити і краще засвоїти елементарну математику [15]. У свою чергу, студент І. Совкун від імені своїх однокурсників у «Більшовицькій правді» відзначив високі професійні і людські якості викладачки [16].

Впродовж 30-х рр. XX ст. на досить низькому рівні знаходилася грамотність студентів. У 1935 р. в одному зі звітів партійної організації констатувалося, що «перевірка зошитів виявила багато грубих граматичних помилок навіть в старших курсах інституту, проте боротьби за піднесення технічної грамотності інститутом не переводиться» [10, спр.603, арк.9]. Як наслідок, у 1937 р. 50% студентів історичного факультету писали диктанти з російської мови, як правило, на «незадовільно» [10, спр.951, арк.19]. У першому семестрі 1938-1939 н.р. в учительському інституті не змогли успішно виконати диктант 32% студентів, а в педагогічному – 7%. Для поліпшення становища у другому семестрі було організовано декілька орфографічних гуртків з російської мови, що дало певний позитив. Наприкінці навчального року диктант не змогли написати вже 21% студентів учительського інституту і 3,5% – педагогічного [10, спр.951, арк.7, 14]. Цікаво, що у травні 1937 р. студент-історик Гриценко привів на диктант сторонню особу, яка мала за нього написати роботу [8, спр.40, арк.117].

Не кращим був рівень грамотності молоді з української мови [8, спр.21, арк.2] та деяких інших предметів. Для прикладу, за підсумками 1936-1937 н.р. із 157 першокурсників академічної заборгованості не мали лише 13 осіб. На II курсі із 177 студентів на наступний курс перевели 71 особу, на III-му – відповідно 80 і 51 [8, спр.42, арк.42].

Значними були пропуски занять. Так, у першому семестрі 1930-1931 н.р. студенти «прогуляли» 6 тис. год. [8, спр.5, арк.8зв.]. З 7 жовтня по 29 грудня 1932 р. молодь пропустила 1,9% від загальної кількості навчальних годин (у т.ч. 1367 год. становили пропуски без поважних причин) [17, спр.1499, арк.6]. На початку року пропуски лекцій студентами коливалися від 6,6% до 27% [18, арк.16]. У наступні роки становище істотно поліпшилося. Так, у першому семестрі 1933-1934 н.р. пропуски становили 0,4%, а в другому – 0,2% [8, спр.21, арк.2].

Частина молоді через неуспішність, порушення трудової дисципліни, хворобу та деякі інші причини покидала навчання. Зокрема, на початку 1932 р. відсів студентів становив 25 осіб [18, арк.16], восени 1935 р. – 49 [8, спр.27, арк.13], у 1936-1937 н.р. – 69 [8, спр.42, арк.42]. У ряді випадків студентів відраховували за «дезертирство з учоби» чи «літунство» [«літуни» та «дезертири» – особи, які залишили навчання без дозволу дирекції. – Авт.]. Такі випадки мали місце з самого початку функціонування начального закладу. Наприклад, 12 грудня 1930 р. питання про «літунів» детально обговорили на засіданні партійної організації інституту [8, спр.5, арк.1]. На початку

1932 р. «літунами» оголосили 12 студентів [18, арк.16], у першому семестрі 1935-1936 н.р. – 14 [8, спр.27, арк.13]. Особи, яких визнали «літунами та дезертирами», не мали права вступати у будь-який виш СРСР впродовж 1-5 років [8, спр.14, арк.41].

Якість навчального процесу ускладнювала і незабезпеченість окремих навчальних предметів кадрами викладачів. У 1935 р. через це на фізико-математичному факультеті не розподілені були 340 год., на історичному – 1130 год., мовно-літературному – 1300 год. [8, спр.24, арк.3]. У наступні роки бракувало викладачів із фізики, стародавньої історії, історії середніх віків, нової історії, історії колоніальних народів тощо [8, спр.40, арк.1], [10, спр.603, арк.8]. В одному зі звітів за 1935 р. констатувалося, що кафедри «обмежують свою роботу формальним розглядом навчальних планів і перевіркою кількісного виконання їх. Кафедри не стали ще організаторами учбового процесу, не організували боротьби за високу якість навчання. Соціально-економічні дисципліни викладаються здебільшого недостатньо теоретично підготовленими, без належного педагогічного досвіду роботи в ВИШі, викладавцями» [9, спр.603, арк.6]. Частина викладачів самовільно, без поважних причин пропускали заняття [8, спр.16, арк.5]. Такі недоліки викликали у студентів незадоволення. Так, у грудні 1932 р. на зльоті студентів-переводників студент Усіров виступив із критикою викладачів Коцюби і Павлінова [8, спр.8, арк.6].

На якість виконання навчальних планів, рівень засвоєння студентами навчального матеріалу негативно впливали також «не сталість розкладу занять, часте порушення встановлених годин та днів для окремих дисциплін та викликана цим систематична заміна годин одної дисципліни на другу» [10, спр.603, спр.9], недостатня кількість аудиторій, перебої з електропостачанням [10, спр.951, арк.9-10], матеріальні труднощі [3].

Певна увага в інституті приділялася організації практик. Частина студентів виїжджала за межі області. Наприклад, у січні 1933 р. студенти III курсу аграрно-біологічного відділу у складі 25 осіб проходили педагогічну практику на Сумщині [19, спр.1729, арк.85]. Дирекція закладу регулярно залучала студентів-практикантів до профорієнтаційної роботи серед учнів шкіл, працівників різних підприємств Вінниччини та сусідніх регіонів [8, спр.4, арк.39зв.].

Однак, більшість джерел показують негативні сторони в організації практик. Передусім, студентство недостатньо працювало над собою, ігнорувало громадську роботу, мали місце «негативні випадки склок з педколективами [шкіл]» [8, спр.4, арк.30зв.]. У багатьох випадках керівники базових підприємств використовували студентів не за фахом [8, спр.5, арк.1зв, 5], [8, спр.4, арк.58зв.]. Нерідко керівники практики виявляли безвідповідальність і некомпетентність [8, спр.5, арк.8зв.]. Траплялося так, що студентів відправляли на практику без відповідного інструктажу.

Невід'ємною частиною навчального процесу було проведення екскурсій. 26 липня 1937 р. у «Більшовицькій правді» опублікували інформацію про туристичну поїздку 14 студентів на Кавказ. Ще 49 студентів під час літніх канікул мали екскурсувати по

Україні [20]. У червні 1936 р. кафедра біології провела екскурсію по р. Буг до Сабарівського лісу. Під час мандрівки студенти «збирали рослинний та тваринний матеріал, як у самій річці Буг, так і на берегах, в лісі, на скелях тощо» [21].

У першій половині 1930-х рр. певна увага приділялася українізації навчального процесу. Зокрема, у 1933-1934 н.р. російською мовою викладалися лише соціальна гігієна і військова підготовка, оскільки викладачі українською мовою не володіли. Виходячи з доцільності російською мовою викладалися і російська мова та література. Загалом, на вивчення української мови на I курсі виділялося 100 год., II-му – 40, III-му – 30 год. Водночас, на російську мову сумарно відводилося 245 год. (I курс – 100, II-й – 115, III-й – 30 год.), російську літературу – 160 год. Із 308 студентів українською мовою володіли 278 осіб [10, спр.492, арк.54], що, звісно, спрощувало здійснення українізації.

Дирекція інституту сприяла студентам-випускникам під час їхньої підготовки до випускних екзаменів, насамперед, через розвантаження їх від громадської роботи [10, спр.494, арк.22]. Переважно випускники демонстрували високий рівень знань. Наприклад, у 1939 р. на державних екзаменах 33,6% випускників отримали оцінку «відмінно», 30% – «добре», 35,7% – «задовільно», 0,7% – «незадовільно». 24 студентам вручили дипломи з відзнакою [10, спр.951, арк.8, 14, 22]. Частина студентів писала дипломні роботи, які захищали публічно. Це робилося для того, щоб «[студенти] відчували, що [вони] багато працювали над [своїми] темами, щоб [вони] побачили як роботу оцінюють» [8, спр.24, арк.26зв.]. Загалом, упродовж другої половини 1930-х рр. інститут випустив близько 1000 спеціалістів (у 1935 р. – 183 [22], [23], у 1937 р. – 157 [8, спр.42, арк.42], у 1938 р. – 157, у 1939 р. – 244 [10, спр.951, арк.19]).

Випускники інституту у пресі оприлюднювали свої роздуми, певною мірою пафосні, про навчання в інституті. Так, випускниця мовно-літературного факультету М. Ісерович писала: «Я вибрала собі фах викладача літератури. Систематично проробляла весь матеріал, багато читала, а головне намагалась самостійно аналізувати окремі літературні твори. Любов до літератури, до свого фаху виховав у мені інститут... Я не становлю винятку. Так працювала основна маса студентів. Інститут дав нам багато. Він дав нам ґрунтовну основу знань і вміння самостійно працювати, а це – головне... Але чи можемо ми вважати себе вже закінченими фахівцями? Безперечно, ні. Ми повинні ще надзвичайно багато працювати, щоб бути повноцінними радянськими педагогами» [24]. Випускник історичного факультету С. Янчук констатував, що «любов до педагогічної роботи не зраджувала мене ніде... Сьогодні я кінчаю інститут. Кінчаю тоді, коли наш найулюбленіший учитель і вождь [Й. Сталін] кинув гасло країні: «Кадри вирішують все». Це гасло мене молодого радянського фахівця – педагога кличе на неспинну роботу, і я йду назустріч їй, повний сил і радості» [25].

Випуски студентів перетворювалися на загальноінститутське свято. Зокрема, 29 червня 1935 р. на випуск прибули голова облвикон-

кому Трилівський, секретар міського партійного комітету Левінзон, секретар обкому ЛКСМУ Медовий, завідувач обласного відділу народної освіти Подольський [26]. Наступного дня свято продовжили на березі р. Буг, де було проведено спортивні змагання. Ввечері у Парку культури відбулася «масова студентська гулянка» [27].

Кращих випускників запрошували на викладацьку роботу, наприклад, у 1935 р. – П. Ременяка, Б. Єлісаветську і М. Ісерович [28].

Значна увага в інституті приділялася заочному навчанню. На жаль, точних даних про кількісний склад заочників встановити не вдалося. Відомо лише, що у 1938-1939 н.р. в інституті навчалося 2650 студентів заочної форми навчання [10, спр.951, арк.7]. Напередодні навчально-екзаменаційних сесій «Більшовицькій правді» публікували відповідні оголошення. Наприклад, на початку червня 1935 р. повідомлялося, що для студентів фізико-математичного факультету педінституту сесія триватиме з 3 по 13 липня, а для мовно-літературного – з 3 по 25 липня. У повідомленні йшлося і про те, що «до сесії будуть допущені лише ті заочники, які одержать особистий виклик на сесію... Заочників буде забезпечено гуртожитком, харчуванням за рахунок студента. Заочники одержать від інституту допомогу на проїзд та харчування... Заочники повинні привезти з собою матрац, ковдру, простирало та подушку... Своєчасна явка на сесію обов'язкова. За неявку на сесію студентів буде виключено з інституту» [29]. У 1936 р. в учительському інституті сесія тривала з 20 липня по 1 серпня [30].

Архівні документи, матеріали тогочасної періодики повідомляють про ряд недоліків у роботі заочного відділу. Так, у липні 1937 р. на одному із засідань бюро осередку КП(б)У йшлося про незадовільну роботу завідувача заочного сектору Ліліної, яка припускалася грубощів у ставленні до своїх колег, викладачів і студентів. Разом з тим, на заочному відділі вона культивувала систему піддабузництва [8, спр.41, арк.2зв.-4]. З її вини заочники регулярно недоотримували необхідні навчальні матеріали, які надсилалися їм поштою [31], [32], [33]. Часто вони містили технічні помилки. Наприклад, у 1937 р. із 15 завдань з математики з помилками були 7 [8, спр.41, арк.2, 4].

Мали місце зловживання і з боку викладачів. Так, лектори Троцюк, Зінчук, Бельграй відмовлялися їхати на консультпункти у Могилів і Проскурів, аргументуючи це своєю перевантаженістю, що, врешті, призвело до зриву консультацій [8, спр.41, арк.2]. Окремі з них допускали грубощі по відношенню до студентів (Зінчук, Паламарчук), займалися приписуванням собі навчальних годин [8, спр.42, арк.55-57].

Серед студентів-заочників проявлялися антирадянські настрої. Так, Гаврилов і Ляшенко «виявляли серед студентів своє незадоволення марксистською наукою, компрометували керівників партії й Уряду, проявляли антисемітизм». Кролівський прибув на екзамен з лєнінізму у «дуже п'яному вигляді» [8, спр.41, арк.2зв.].

Таким чином, впродовж 1930-х рр. дирекція Вінницького інституту соціального виховання (педагогічного та учительсько-

го інститутів) значну увагу приділяла навчальній діяльності студентської молоді. Природно, що в умовах тогочасної радянської системи перевага надавалася політичному навчанню, вивченню ідеологічних дисциплін. У цей період поступово поліпшувалася успішність і грамотність студентів, проводилися виробничі практики, екскурсії. Частину студентів, які чисилися у боржниках, за неуспішність відрахували з інституту. Поряд, з цим хід навчальної роботи супроводжувався багатьма недоліками, насамперед, в організації заочного навчання.

Список використаних джерел:

1. Комарніцький О.Б. Партійно-комсомольські осередки студентів Вінницького педвузу у 30-ті рр. ХХ ст.: підтримка правлячого режиму / О.Б. Комарніцький // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: історія : зб. наук. пр. / [редкол.: П.С. Григорчук (відп. ред.), Ю.А. Зінько, В.М. Даниленко та ін.]. – Вінниця : Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2010. – Вип. XVIII. – С.230-235.
2. Комарніцький О.Б. Антирадянські настрої вінницьких студентів у ході боротьби правлячого режиму проти політичної опозиції 1930-х рр. / О.Б. Комарніцький // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : іст. науки / [редкол.: В.С. Степанков (відп. ред.), В.А. Смолій, Л.В. Баженов та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. – Т.20. – С.382-391.
3. Комарніцький О.Б. Матеріальне становище студентів Вінницького інституту соціального виховання (педагогічного, учительського інститутів) у 30-х рр. ХХ ст. / О.Б. Комарніцький // Краєзнавство : наук. журн. / [редкол.: П. Тронько (гол. ред.), О. Бажан, Л. Баженов та ін.]. – К. : Телесик, 2011. – Ч.1. – С.191-196.
4. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського: історія. – Режим доступу: www.vspu.edu.ua.
5. Стадник С.О. Формування освітнього і культурного середовища на Поділлі в 1920-1930-х / С.О. Стадник // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: історія : зб. наук. пр. / [редкол.: П.С. Григорчук (відп. ред.), Л.В. Баженов, В.П. Газін та ін.]. – Вінниця : Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2005. – Вип.9. – С.255-258.
6. Вінницький державний учительський інститут, що готує кадри для неповної середньої школи, оголошує набір студентів на І курс // Більшовицька правда. Орган Вінницького обкому, МК КП(б)У, облвиконкому, облпрофради. – Вінниця. – 1935. – 30 липня. – №174 (1008). – С.4.
7. Вінницький державний педагогічний і учительський інститут (заочний відділ) оголошують набір студентів на 1939-40 навчальний рік // Червоний кордон. Орган Кам'янець-Подільського обкому і міськкому КП(б)У та обласної ради депутатів трудящих. – Кам'янець-Подільський. – 1939. – 28 квітня. – №97 (2875). – С.4.
8. Державний архів Вінницької області. – Ф.П.292. – Оп.1.
9. Там само. – Ф.П.457. – Оп.1.
10. Там само. – Ф.П.136. – Оп.6.
11. Увічнення пам'яті Максима Горького // Більшовицька правда. – 1936. – 16 липня. – №162 (1297). – С.4.
12. Залікові сесії // Там само. – 1935. – 24 червня. – №144 (978). – С.4.
13. Іванюк П. Хороші наслідки / Панас Іванюк // Там само. – 27 червня. – №146 (980). – С.3.

14. Дубер Ж. Останні дні / Ж. Дубер // Там само. – 30 червня. – №149 (1983). – С.3.
15. Кобилева О.М. Студенти відповідають чітко, впевнено / О.М. Кобилева // Там само. – 27 червня. – №146 (1980). – С.3.
16. Совкун І. Будемо висококваліфікованими спеціалістами педагогічної справи / І. Совкун // Там само.
17. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.166. – Оп.10.
18. Державний архів Хмельницької області. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.1386.
19. ЦДАВО України. – Ф.166. – Оп.9.
20. Джус. Студенти ідуть в екскурсії / Джус, Мельник, Карасик, Кршевецький // Більшовицька правда. – 1937. – 26 липня. – №169 (1505). – С.4.
21. Севастьянов. Екскурсія в природу / Севастьянов, Ельперина, Новицький // Там само. – 1936. – 24 червня. – №144 (1279). – С.4.
22. Купріянов. Перевищено показники всіх попередніх років / Купріянов // Там само. – 1935. – 30 червня. – №149 (1983). – С.3.
23. Нехтман І.П. Виправдайте високе звання радянського вчителя / І.П. Нехтман // Там само.
24. Ісерович М. Нам дали путівку в життя / М. Ісерович // Там само.
25. Янчук С.П. Повний сил і радості / С.П. Янчук // Там само.
26. А.К. Студентське свято у Вінниці // Там само. – 1935. – 2 липня. – №150 (1984). – С.3.
27. Студентське свято // Там само. – 28 червня. – №147 (1981). – С.4.
28. Відмінники учоби на науковій роботі // Там само.
29. З 3 по 13 липня при Вінницькому педінституті відбудеться навчально-залікова сесія для студентів-заочників // Там само. – 1935. – 8 червня. – №130 (1964). – С.4.
30. Вінницький державний учительський інститут оголошує, що з 20 липня по 1 серпня 1936 року відбудеться навчально-залікова сесія студентів-заочників усіх чотирьох курсів // Там само. – 1936. – 3 червня. – №126 (1261). – С.4.
31. Стецюк В. Заочникам не допомагають / В. Стецюк // Там само. – 8 грудня. – №281 (1316). – С.2.
32. Студент-заочник. Скрізь мовчать // Там само.
33. Андронюк Н. План навчальних годин, і тільки / Н. Андронюк // Там само.

This article shows the educational activity of students in Vinnytsya institute of social education (pedagogical, teaching institutes). The features of political studies are found out, progress of students and their participating in production practices are rotined.

Key words: student, institute, studies, practice, issue.

Отримано: 4.07.2011